

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто проблеми феномену конкурентних переваг в аграрних підприємствах. Визначено теоретично-методичні засади формування агропідприємств із замкнутим циклом виробництва. Особливу увагу автори приділили формуванню ринку сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, який складається в цілісну стратегію забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Ключові слова: конкурентні переваги, конкурентоспроможність, сільськогосподарське підприємство, землекористування.

Рассмотрены проблемы феномена конкурентных преимуществ в аграрных предприятиях. Определены теоретико-методические положения формирования агропредприятий с замкнутым циклом производства. Уделенное внимание формированию рынка сельскохозяйственной продукции на внутреннем и внешнем рынках.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, конкурентоспособность, сельскохозяйственное предприятие, землепользование.

The problems of the phenomenon of competitive edges are considered in agrarian enterprises. Certain theoretical-orderly positions of formulation of agroindustrial enterprises with the reserved cycle of production. Spared attention formulation of market of agricultural product at the internal and outward markets.

Key words: edges competitiveness, competitive, agricultural enterprises, land tenure.

Вступ. Формування ефективних конкурентних стратегій агропідприємств являє собою ключове завдання розвитку конкурентоспроможності аграрного сектора економіки. Єдність конкурентних переваг і конкурентоспроможності є невід'ємним атрибутом здатності економіки до саморозвитку. Але визначальною особливістю конкурентоспроможності агропідприємств є адаптація та асиміляція до змін у структурі конкурентних переваг. Власне, від того наскільки є реалізованими конкурентні переваги і визначається ступінь конкурентоспроможності агропідприємства, аграрного сектора чи економіки в цілому в умовах ринкової економіки. У цьому зв'язку важливим елементом ринкового механізму є конкуренція, де кожне агропідприємство, використовуючи індивідуальний набір переваг, вносить вагомий вклад у розвиток аграрного сектора. Відтак природним є зростання відповідальності агропідприємств, аграрного сектора, в цілому про широкий набір конкурентних переваг, що забезпечать зміцнення конкурентоспроможності національної економіки.

Але відсутність цілісної стратегії підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора зумовлює гальмування його розвитку, кумулятивне накопичення проблем, які потребують невідкладного розв'язання, призводить до ускладнення в міжде-

ржавних стосунках України. Тому метою наукової статті є дослідження основних чинників, які формують конкурентне становище української економіки на сучасному етапі та державну політику в цій сфері.

Інноваційність та наукоємність сільськогосподарських підприємств є одним з найвагоміших джерел, що визначають підвищення їх конкурентних переваг. У цьому зв'язку Савельєв Є. [1, с. 28] справедливо відзначає, що сучасна економіка являє собою «перетворення нових знань на повноцінний фактор виробництва, який відіграє провідну роль у системі факторів». У сучасному світі суспільство переходить від економічної спрямованості до інноваційної, від нагромадження матеріального багатства як підґрунтя особистого добробуту – до нагромадження інформації як основи суспільного прогресу [2, с. 321]. Тобто, місце людини в сучасному суспільстві визначають не стільки матеріальні цінності, скільки інформація та інтелектуальний потенціал. Швець В. вважає, що «інвестиції в людський капітал і формування на цій основі інтелектуального капіталу суспільства перетворюється на пріоритетний загальнонаціональний інтерес» [3, с. 15]. Недооцінка можливості практичної реалізації цього феномену стала причиною того, що в Україні, будучи однією з най-

більших країн Європи, склалася загрозна ситуація у сфері примноження продовольчого ресурсу, хоча нині існує велика кількість об'єктивних передумов відігравати роль провідної країни світу: це значний земельно-ресурсний потенціал, відносно висока родючість ґрунтів, зручне географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, освіченість населення, готовність людей працювати на землі тощо.

Наявність цих складових, а також їх розумне використання зможуть забезпечити динамічний розвиток сільськогосподарських підприємств «у процесі формування майбутньої довгої хвилі» [4, с. 226]. Для цього необхідно сконкретизувати, сфокусувати пріоритети розвитку конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств з огляду на виклики сучасності і майбутніх періодів. Але отожнювати конкурентні переваги з продуктивністю використання землі чи її прибутковості створює загрозу сталому розвитку землекористування, оскільки порушується принцип його екологізації. Методологічною підставою для обґрунтування екологізації сільськогосподарської діяльності підприємств є не тільки зменшення процесів ерозії, дефляції, але і забезпечення бездефіцитного балансу гумусу в ґрунті, який служить не тільки біоенергетичною основою родючості, але і виступає як регулятор усіх ґрунтових процесів. Ця проблема нині є особливо актуальною, оскільки порушуються закони природи, в результаті чого відбуваються інтенсивні втрати енергетичного ресурсу ґрунту – гумусу. Власне, якщо для Миколаївської області оптимальний вміст гумусу в ґрунті визначається на рівні 6,2 %, то фактичний його вміст становить лише 3 %, тобто у 2 рази менше.

Найбільш інтенсивно відбувається винос гумусу з ґрунту такими культурами, як кукурудза, цукрові буряки, картопля, сояшник, ріпак. У залежності від урожайності, наприклад, кукурудзи на зерно в інтервалі від 30 до 60 ц/га, за умови заорювання супутньої продукції, дефіцит гумусу зростає від 0,69 до 1,44 т/га. Тобто, із зростанням урожайності на 1 ц витрати гумусу збільшуються на 0,25 ц/га. Водночас важливим чинником поповнення гумусу в ґрунті є розширення площі багаторічних та однорічних трав. Так, зростання урожайності конюшини в інтервалі від 150 до 300 ц/га гумусність зростає з плюс 1,23 до 2,21 т/га [5], тобто майже вдвічі.

Іншими словами, зростання урожайності багаторічних трав на 1 ц супроводжується зростанням гумусності ґрунту на 0,06 ц/га. Проміжну позицію за виносом гумусу займають зернові культури. Наприклад, зростання урожайності озимої пшениці з 30 до 60 ц/га втрати гумусу зростають лише з 0,19 до 0,73 т/га, що вдвічі менше, ніж при вирощуванні кукурудзи на зерно при відповідній урожайності.

З цього випливає, що стратегія діяльності агропідприємств повинна бути орієнтована на формування такої структури посівних площ у сівозмінах, яка забезпечує баланс між нагромадженням гуму-

су і його виносом, послідовного створення економіко-екологічного середовища сприятливого для розвитку конкурентних переваг ринкового землекористування. Ця умова визначається передусім тим, що збільшення доз внесення мінеральних добрив не призводить до збільшення запасів гумусу в ґрунтах [6], а навпаки – прискорює його мінералізацію. При такій ситуації його втрати щораз будуть відбуватись все інтенсивніше, ніж без внесення в ґрунт мінеральних добрив [84]. Крім того, збільшення поголів'я тварин на одиницю площі ріллі є причиною зниження вмісту гумусу в ґрунті. Це зумовлено тим, що частина кормів, які в процесі перетравлення організмом тварин трансформуються в приріст м'яса, молока, енергію, що забезпечує життєздатність худоби тощо, вже не поповнить органічної маси з подальшою її гуміфікацією.

Нами проведено розрахунок, який засвідчує, що за умови згодовування соломи озимої пшениці, урожайність якої складає 50 ц/га в ґрунт поступить лише 0,13 ц/га (0,308 (1-0,51)·(0,85) азоту. Але, якщо обирається технологія приорювання, наприклад, соломи, то кількість азоту, який може бути повернений у ґрунт складатиме 0,31 ц/га, що більш, ніж вдвічі порівняно з попереднім випадком. Тому ключовим питанням у цій сфері є знаходження таких інструментів, які б дозволили, збільшуючи поголів'я худоби забезпечувати бездефіцитний баланс гумусу на сівозмісних територіях. Власне, одним із таких інструментів є розширення площі пасовищ і сіножатей, завдяки яким органічні добрива у вигляді гною, отримані від згодовування кормів з цих угідь у кількості як різниця між загальним виходом корму і коефіцієнтом його перетравності, який у середньому складає 0,51 будуть «перенесені» на орні землі. При цьому, визначальною ознакою конкурентних переваг сільськогосподарського землекористування в умовах Миколаївської області є створення зрошуваних культурних пасовищ, які забезпечують вихід 50-60 ц к. од. з одного гектара, що у 2 рази більше, ніж з пасовищ розміщених на богарних землях.

Крім того, пасовищний корм легко засвоюється тваринами, багатий на вітаміни і речовини, які необхідні організмові тварин, у ньому міститься значна кількість білка. Перебивання худоби на пасовищах дозволяє їй постійно рухатися, отримувати необхідну інсоляцію, в результаті чого поліпшується апетит, розвиваються м'язи, кістки, поліпшуються функції внутрішніх органів. Але найголовніше при цьому те, що продукція тваринництва, отримана з пасовищ, збагачена всіма необхідними для людини мінералами, вітамінами, амінокислотами, жирними амінокислотами, оскільки території зайняті пасовищами збагачені вмістом гумусу в ґрунті. Звернемо увагу, що вирощування кормових культур на орних землях, навіть при високій їх урожайності, через низький вміст гумусу в ґрунті (нижче оптимального рівня) характеризується неповноцінним кормом, оскільки бездефіцитний вміст гумусу забезпечує отримання рослиною всіх необхідних поживних речовин, що за-

своюються організмом тварин, які через харчовий ланцюг трансформуються в організм людини. Тобто тут, мова йде про те, що застосування методології екологічного менеджменту, яка являє собою систему принципів, методів і засобів управління господарською діяльністю на землі, з одного боку, дозволить підвищити показники виробництва, покращити якісні параметри сільськогосподарської продукції, а з іншого – раціонально використовувати природні ресурси і зберегти природне середовище.

Визначальною ознакою стратегічних пріоритетів розвитку конкурентних переваг землекористування є формування різних форм господарювання на землі – акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарський кооператив, одноосібні господарства, приватно-орендні та ін. Причому недопустимо обирати стратегію формування землекористувань надмірно великих розмірів за рахунок ліквідації землекористувань менших розмірів, хоч як відомо крупні господарства відрізняються підвищеною прибутковістю. Наприклад, якщо в господарствах від 50 до 100 га збитковими є 1 з 6 господарств, то в групі господарств понад 500 га – 1 з 15.

Але пошук шляхів розвитку конкурентних переваг агропідприємств орієнтує на переосмислення ролі землекористувань незначних за своїми розмірами, тим більше, що в Миколаївській області у 2009 році, як уже згадувалось тільки 851 агропідприємство мали середню площу 870 га. Решту – 4,8 тис. одиниць представляли фермерські господарства з середнім розміром 48,5 га, одноосібні господарства в кількості 58 тис. одиниць з середнім розміром 7,1 га та інші, які використовували землю із середнім розміром 0,56 га. У цьому зв'язку Україна має поставити за пріоритет завдання модифікації підходів, акцентуючи увагу на послідовних комплексних заходах щодо стимулювання розвитку різних форм господарювання та підвищення їх конкурентоспроможності, оскільки така модель передбачає розвиток бізнесу середнього класу, який є основою для реальної незалежності та розвитку громадянського суспільства, гарантією побудови заможної країни та її регіонів. Водночас важливо обмежити негативний вплив на конкурентоспроможність агропідприємства з боку такого чинника як експорт сировини сільськогосподарської продукції. Мова йде про те, що нині Україна, намагаючись поповнити державний бюджет, йде на розширення можливостей продажі зерна на зовнішньому ринку. Причому за останні роки вона стала лідером (входить у першу п'ятірку експортерів зерна) з продажі зерна за кордон за цінами близькими до собівартості його виробництва, в результаті чого показники еколого-економічної ефективності його діяльності є збитковими. Найбільш показовим прикладом цього є експорт пшениці та інших сільськогосподарських культур за кордон. Так, продаж озимої пшениці 2 класу вітчизняними товаровиробниками здійснювався у 2010 році за ціною, залежно від пори

року, від 800 до 1000 грн. за тону при собівартості її виробництва 600 грн/т. При цьому прибуток від однієї тонни пшениці, який визначається як грошова сума, що залишається в товаровиробника після вилучення із виручки від реалізації продукції, виробленої в поточному році, повної її собівартості складає в середньому 300 грн/т. Але при цьому не враховано особливо важливої такої компоненти в складі собівартості, як гумусу, завдяки якому сформовано частку врожаю озимої пшениці. Так, винос гумусу з ґрунту при вирощуванні озимої пшениці урожайністю 30 ц/га складає 0,5 т/га. Але оскільки 1 га посівної площі дозволяє отримати 3 т зерна озимої пшениці, то виручка з цієї площі складатиме 900 грн (300 грн/т x 3 т). Компенсаційні ж витрати зумовлені виносом гумусу складають щонайменше суму витрат на заготівлю органічних добрив (гною), транспортні витрати на доставку органічних добрив на поля сівозмін. Виходячи з умови, що одна тонна гною містить 50 кілограмів гумусу, відповідно компенсація 0,5 т гумусу еквівалентна внесенню в ґрунт 10 т гною (0,5 т : 0,05). При ціні його у 200 грн/т загальні витрати на заготівлю гною складатимуть 2000 грн/га, тобто на 1100 грн. більше, ніж отримано виручку, про що нами відзначено раніше в тексті.

Долучивши до цих витрат витрати, пов'язані з транспортуванням органічних добрив, їх зароблянням у ґрунт сумарні витрати перевищуватимуть виручку в 1,2-1,3 рази. У цьому випадку земля як головний засіб виробництва у сільському господарстві втрачає властивість капіталу, оскільки порушено основний принцип: гроші – капітал – гроші. Власне, це є причиною того, що землекористування не тільки не може бути конкурентоспроможним, але і не здатне забезпечити просте відтворення. Втім, зернотрейдери, що скуповують зерно в товаровиробників з наступною його реалізацією отримують в середньому 150-200 грн/т прибутку. Це свідчить про недоцільність експорту зерна за кордон, або прийняті, скорочення його обсягів реалізації.

Україна має поставити за пріоритет завдання замкнутого циклу виробництва: виробництво зерна – переробка на борошно – виготовлення нового продукту – продаж виробленої продукції – реінвестиції у виробництво.

Прикладом економічної та соціальної доцільності перероблення зерна озимої пшениці на борошно на внутрішньому ринку є ТОВ «Агро-Юг-Сервіс» (м. Миколаїв) Миколаївської області (табл.1), із якої видно, що ТОВ «Агро-Юг-Сервіс», переробивши у 2008 році зерно пшениці в кількості майже 8,4 тис. т, що у грошовому виразі складало 7,82 млн грн реалізувало борошно на 9,86 млн грн, тобто на 2,04 млн грн більше ніж заплачено за пшеницю. При цьому, кожна тонна переробленого зерна пшениці забезпечила зростання реалізаційної ціни на 238,1 грн/т (2,04 млн грн: 8,4 тис. т), в результаті чого за маркетинговий 2008 рік прибуток ТОВ «Агро-Юг-Сервіс» складав майже 171 тис. грн. Крім того, процес переробки зерна на борошно

мав соціальний супровід, суть якого полягала в підвищенні рівня зайнятості людей у процесі виробництва, відрахування на пенсійне забезпечення, на соціальне страхування, страхування на випадок безробіття тощо. Так, у процесі виробництва

борошно додатково залучено 22 працівники, створено умови для розвитку інших сфер виробництва (виробництво мішків, канцтовари, охорона, сигналізація, реклама, послуги банків тощо), справлено податок на додану вартість та ін.

Таблиця 1

Соціально-економічна ефективність перероблення озимої пшениці на борошно

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Роки	
			2008	2009
1	Перероблено зерна	кг	8395561	7613395
2	Реалізовано продукції	грн	9356663,96	10035535,19
Статті витрат				
3	Відсотки за кредит	грн	74007,88	74007,88
4	Амортизаційні відрахування	грн	90469,66	115455,60
5	Оренда	грн	259681,69	230000,04
6	Заробітна плата	грн	288088,62	271115,32
7	Відрахування на пенсійне забезпечення	грн	101457,78	96729,54
8	Відрахування на соціальне страхування	грн	9687,42	8671,56
9	Страхування на випадок безробіття	грн	3972,8	4634,16
10	Затрати на транспорт	грн	69771,83	107548,70
11	Затрати на маркетинг	грн	9338,75	25913,61
12	Затрати на зв'язок	грн	22572,68	17589,15
13	Інтернет обслуговування комп'ютерів	грн	6781,22	9803,57
14	Канцтовари, картридж, підписка	грн	1030,31	3907,30
15	Мішки	грн	190213,39	130411,80
16	Охорона, сигналізація	грн	31997,40	30923,00
17	Інші загальногосподарські витрати	грн	66276,75	92956,27
18	Пшениця	грн	7824944,37	6993647,54
19	Реклама, оголошення	грн	19384,62	2981,26
20	Ремонт основних засобів	грн	27346,21	68253,39
21	Технічне обслуговування млина	грн	8520,00	3130,20
22	Послуги банків	грн	39009,33	7633,27
Разом			9160066,96	8336260,05
Прибуток		грн	170840	170600
Рентабельність		%	1,8	2,0
Податок на додану вартість		грн	74470,00	83602,00
ВСЬОГО		грн	9405376,96	8590462,05
Податок на прибуток		грн	42710	42650
Середньоспискова кількість працюючих		осіб	22	22

У 2009 році, переробивши 7613 тонн зерна на суму майже 7 млн грн реалізовано борошна більш, ніж на 10 млн грн, є результатом чого товариств вийшло на неосвоені сегменти ринку, де конкуренція ще досить невисока. Свідченням цього є динаміка витрат на рекламу. Якщо у 2008 році ці витрати склали 19385 грн, то у 2009 році лише 2981 грн, або в 6,5 рази нижче. Розглядаючи поточну ситуацію із реалізації борошна на внутрішньому та зовнішньому ринках можна зробити висновок про потенційні конкурентні переваги відносно тих учасників економічного процесу, які

надають перевагу експорту зерна як сировини. Зважаючи на викладене вище, логічно припустити, що наскільки є реалізованими конкурентні переваги, настільки економіка здатна до саморозвитку.

Безперечно, конкурентні переваги землекористування залежать не тільки від можливості переробки зерна на борошно, але і від можливості подальшого виготовлення з нього хлібобулочних виробів, макаронів тощо. Прикладом цього є ТзОВ «Реатекс», яке закупляючи борошно у ТзОВ «Агро-Юг-Сервіс», зорієнтувало свою господарську діяльність на виробництво макаронів (табл. 2).

Таблиця 2

Соціально-економічна ефективність виробництва макаронних виробів за 2009 рік

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Значення
1	Вироблено макаронів	кг	245212
2	Реалізовано продукції з ПДВ	грн	679181,37
Статті витрат			
5	Відрахування на пенсійне забезпечення	грн	24341,0
6	Відрахування на соціальне страхування	грн	2446,0
7	Страхування на випадок безробіття		593,0
8	Страхування від нещасних випадків	грн	1173,0
9	Затрати на зв'язок	грн	5518

Закінчення табл. 2

10	Мука макаронна(вищий сорт)	грн	347861
11	Податок з власників транспортних засобів	грн	1920
12	Податки та обов'язкові платежі	грн	2075
13	Інші загальногосподарські витрати	грн	167873
14	Послуги банків	грн	1910
РАЗОМ		грн	649446
15	Прибуток	грн	14744
16	Рентабельність	%	2,2
УСЬОГО		грн	664190
17	ПДВ сплачено до бюджету	грн	14992
Сума (Гр. 15 Гр. 17)		грн	679182
18	Податок на прибуток (25%)	грн	3686
19	Кількість працюючих	осіб	3

З приведеної табл. 2 видно, що переробивши муку на макарони ТОВ «Реатекс» додатково реалізувало продукції у 2009 році на суму 331,2 тис. грн (679181,37 грн – 347861 грн). З фонду заробітної плати до бюджету перераховано 28553 грн, а податок з прибутку та ПДВ відпо-відно склали 3686 і 4992 грн. Важливим у цьому контексті є рівень заробітної плати, розмір якої складав майже 2400 грн щомісяця на кожного працюючого. Але, оскільки на виробництво макаронів використано не всю муку, яку виробило ТОВ «Агро-Юг-Сервіс»,

а лише 29 частину (10035535,19 грн: 347861,00 грн) загального обсягу, то відповідно показники соціально-економічної ефективності виробництва макаронних виробів за 2009 рік логічно збільшити у 28,8 разів, щоб отримати відповідь на питання: на яку суму буде збільшено реалізацію продукції на внутрішньому ринку порівняно із зовнішнім ринком, за умови, що експортується лише зерно як сировина. При цьому всі розрахунки приведено в табл. 3.

Таблиця 3

Розрахунок соціально-економічної ефективності виробництва макаронних виробів із загального обсягу борошна виробленого ТОВ «Агро-Юг-Сервіс» за 2009 рік

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Значення
1	Вироблено макаронів	кг	6865936
2	Реалізовано продукції з ПДВ	млн грн	19,56
Статті витрат			
3	Амортизаційні відрахування	тис. грн.	255,31
4	Заробітна плата	млн грн	2,44
5	Відрахування на пенсійне забезпечення	млн грн	7,01
6	Відрахування на соціальне страхування	тис. грн	704,4
7	Страхування на випадок безробіття	тис. грн	17,08
8	Страхування від нещасних випадків	тис. грн	33,78
9	Затрати на зв'язок	тис. грн	158,92
10	Податок з власників транспортних засобів	тис. грн	55,30
11	Податки та обов'язкові платежі	тис. грн	59,76
12	Мука макаронна(вищий сорт)	млн грн	10,03
13	Інші загальногосподарські витрати	млн грн	4,83
14	Послуги банків	тис. грн	5501
РАЗОМ		млн грн	18,70
15	Прибуток	тис. грн	424,63
УСЬОГО		млн грн	19,12
16	ПДВ сплачено до бюджету		
Сума		млн грн	19556,8
17	Податок на прибуток (25%)	тис. грн	106,16
18	Кількість працюючих	осіб	86

На підставі табл. 1-2 можна зробити висновок, що переробка зерна пшениці на борошно в кількості 8,4 тис. т вартістю 7,82 млн грн з наступною переробкою на макаронні вироби забезпечує зростання надходжень від їх реалізації на 21,8 млн грн (10035535,19 грн + 19560000 грн – 7824944,37 грн), тобто майже втричі (21,8 млн: 7,83 млн) більше, ніж вартість окремо взятої пшениці. Податок на добавлену вартість справлений у бюджет у 2009 складає 515398 грн (431796 грн +

83602 грн), а податок на прибуток складає 148806,8 грн (42650 грн + 106156,8 грн). Логічним розвитком такої господарської діяльності є зниження безробіття в регіоні. Так, до процесу переробки зерна, виробництва макаронів додатково буде залучено 108 осіб, що знизить соціальну напругу, пов'язану із безробіттям.

Крім того, на етапі продажу макаронних виробів додатково будуть створені робочі місця, буде здійснюватись відрахування з фонду заробітної

плати на пенсійне забезпечення, соціальне страхування, страхування на випадок безробіття, податок на прибуток, ПДВ тощо.

У масштабах України показники соціально-економічної ефективності господарської діяльності, заведеною схемою, у 2009 році могли б складати в 657 разів більше, за умови, що в цьому році на експорт було реалізовано 5 млн т зерна (5 млн т: 7613,4 т). Це означає, що до бюджету було б сплачено ПДВ у сумі 283,7 млн грн (431796 грн х

657), податку на прибуток – 69,7 млн (106156,8 х 657), відрахування на пенсійне забезпечення – 4,6 млрд грн (7,01 млн грн х 657), відрахування на соціальне страхування – 462,79 млн (704,4 тис. грн х 657), страхування на випадок безробіття – 11,2 млн грн. (17,08 тис х 657). Більш детально зведений розрахунок показників соціально-економічної ефективності переробки пшениці на борошно та макаронні вироби в масштабах України приведено в табл. 4.

Таблиця 4

Зведений розрахунок показників соціально-економічної ефективності переробки пшениці на борошно та макаронні вироби у 2009 році в Україні

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Розрахункове значення
1	Вироблено продукції	млн грн	12850,92
2	Відрахування на пенсійне забезпечення	млн грн	4600,00
3	Відрахування на соціальне страхування	млн грн	462,79
4	Страхування на випадок безробіття	млн грн	11,20
5	Податки та обов'язкові платежі	млн грн	39,26
6	ПДВ сплачено до бюджету	млн грн	283,70
7	Податок з прибутку	млн грн	69,70
8	Кількість працюючих	тис. осіб	56,5

З розрахунків, приведених у табл. 4 видно, що додатковий обсяг реалізації борошна та продукту його переробки складає понад 12,8 млрд грн, що майже у 2,8 рази (12,8 млрд грн: 4,60 млрд грн) більше, ніж експорт зерна як сировини за кордон [значення 4,60 млрд грн являє собою добуток експортованої пшениці у 2009 році в кількості 5 млн т на закупівельну ціну, що складає 919 грн т (6993647,54 грн: 7613395 кг) (див. табл. 1)]. Крім того, відрахування до бюджету складатиме 5,5 млрд грн.

При комплексній методології управління конкурентно-спроможністю агропідприємств необхідно враховувати і ту частину додаткових надходжень, які надійдуть від процесу реалізації (продажі) на внутрішньому і зовнішньому ринках готового продукту виробленого із борошна. Виходячи з умови, що торговельна мережа забезпечує на роздрібній продажі товарів необхідних для людини рентабельність на рівні не нижче 10 %, то виручка відповідно для неї складатиме приблизно 1,2-1,3 млрд грн (див. табл. 4), з якої також будуть здійснені відрахування до бюджету, будуть створені додаткові робочі місця та ін. У цілому скорочення обсягів експорту озимої пшениці на рівні 5 млн т дозволять зберегти в Україні понад 20 млрд грн та створити біля 60 тис. додаткових робочих місць. Тобто кожний мільйон тонн зерна обмежений експортом поповнював би додатково бюджет країни на 4 млрд грн.

Певна річ, країні потрібна соціально-необхідна продукція вироблена із пшениці (хлібобулочні вироби, печиво та ін.), а не тільки макаронні вироби, але авторами даної наукової статті, в принципі обгрунтовано соціально-економічну недоцільність експорту зерна, в якості сировинного матеріалу.

Висновок. Отже, Україні важливо просувати нову філософію реалізації міждержавних економічних відносин. Цілеспрямоване розширення експорту зерна як сировини негативно позначається на економіці держави та конкретному його товаровиробнику – сільськогосподарському підприємстві. Тому Україні потрібно концентруватись виключно на експорті зерна і активно готувати внутрішнє економічне середовище до європейських вимог конкурентоспроможності. Для цього необхідно: позбавитись практики обов'язкового заключення договорів щодо продажі державі виробленого зерна сільськогосподарськими підприємствами; створювати кластери з переробки зерна на борошно, хлібобулочні вироби, макарони тощо, з наступною їх реалізацією на внутрішньому і зовнішньому ринках, що забезпечить додаткові надходження до бюджетів усіх рівнів, створення нових робочих місць.

Паралельно з цим важливо обмежувати негативний вплив на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та економіки в цілому з боку таких чинників, як нераціональний склад земельних угідь, гумусодефіцитна структура посівних площ тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савельєв Є. Нова економіка і моделі її формування в Україні / Є. Савельєв, В. Куриляк // Журнал Європейської Економіки. – 2002. – № 1. – С. 28.
2. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.
3. Швеє В. Информационное общество и трансформация человеческого капитала / Швеє В., Малаєр Д. // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – Вип. 8-2. – С. 15.

4. Гесць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Гесць, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2005. – 272 с.
5. Управління відтворенням і збереженням родючості ґрунту у контексті сталого розвитку природокористування ; за ред. В. Горлачука. – Миколаїв : Видавництво «Ліон», 2004. – 40 с.
6. Сдобников С. С. Расширенное воспроизводство плодородия почв / С. С. Сдобников // Новое в жизни, науке, технике. – № 8. – М. : Знания, 1989. – С. 11. – Сер. «Сельское хозяйство».
7. Porter M. Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.weforum.org.

Рецензенти: Сохнич А. Я., д.е.н., професор;
В'юн В. Г., д.е.н., професор.

© Горлачук В. В., Песчанська І. М., 2011

Стаття надійшла до редколегії: 20.04.2011 р.